అలజడి

కాట్రగడ్డ దయానంద్

గ్లోబల్ హాస్పటల్స్-ఆంధ్రప్రభ సచిత్రవారపత్రిక

కథల పోటీలో ప్రథమ బహుమతి పొందిన

సామాజిక కథ

జిల్లాను తూర్పు పడమరలుగా కలిపే పెద్ద రహదారి పక్కన ఊరు - ఊరు దాటాకా చుట్టూ ప్రహారీగోడలతో, గోడల్లోపల అనంతంగా భూమిని తవ్వి తీసిన పెద్దపెద్ద బావుల లోయలు, బావికి దక్షిణంగా విస్తృతంగా పరుచుకున్న మట్టి గుట్టలు, ఉత్తరంగా కదలకుండా పడున్న పెద్దపెద్ద నల్లటి గ్రానైట్ రాళ్లు - ఏభైమంది మనుషులు కూడా కలిసి కదిలించలేని ఆ రాళ్లను అటూ ఇటూ ఇనుప చేత్తో ఉక్కు బలంతో కదిలిస్తూ రాక్షస యంత్రంలా ప్రొక్లెయినర్, అది దొర్లించుకుంటూ వచ్చిన రాళ్లను ఇనుప తీగెల మధ్య బిగించి పట్టుకొని అమాంతం పైకి లేపి నిదానంగా లారీల్లో కూర్చోబెడుతున్న మరో రాక్షస యంత్రం-

హఠాత్తుగా సుడులు తిరుగుతూ ఒక తెల్లటి దుమ్ము అల లేచింది. ఒకటి నడుముకు తాడు చుట్టి రాళ్లను డ్రిల్లింగ్ చేస్తున్న నలుగురు మనుషులు పైకి లేచిన తెల్లటి గాలి అల విసురుకు రాళ్లపొడి కళ్లల్లో పడి పని ఆపి కళ్లు నలుముకుంటున్నారు. యంత్రరాక్షసి గొప్ప ఉత్సాహంతో పెద్ద రొదతో గిర్రున తిరుగుతోంది. అడ్డమొచ్చిన చిన్నచిన్న రాళ్లను ఇనుపచేత్తో అవలీలగా ఎత్తి దారికి దూరంగా పెడుతూ, కావల్సిన పెద్దపెద్ద రాళ్లను ఏనుగుతొండంలా చాచి దొర్లించుకుంటూ తీసుకొచ్చి ఇనుప తీగెలకు అందిస్తోంది. లారీలలోకి రాళ్లను లోడింగ్ చెయ్యడం మొదలుపెట్టి నాలుగైదు గంటలైంది. ప్రొక్లెయినర్ గిర్రున తిరిగే తీరు, నిర్లక్ష్యంగా చిన్నచిన్న రాళ్లను ఎత్తి అవతల పడేస్తున్న ఒడుపూ, అలవిమాలిన రాళ్లను ఊపుగా నెట్టుకుంటూ విసురుగా విసుగ్గా కదిలిస్తోన్న వేగం ఆఫీసు కిటికీలోంచి గమనిస్తున్న గుమాస్తాను కలవరపరిచింది.

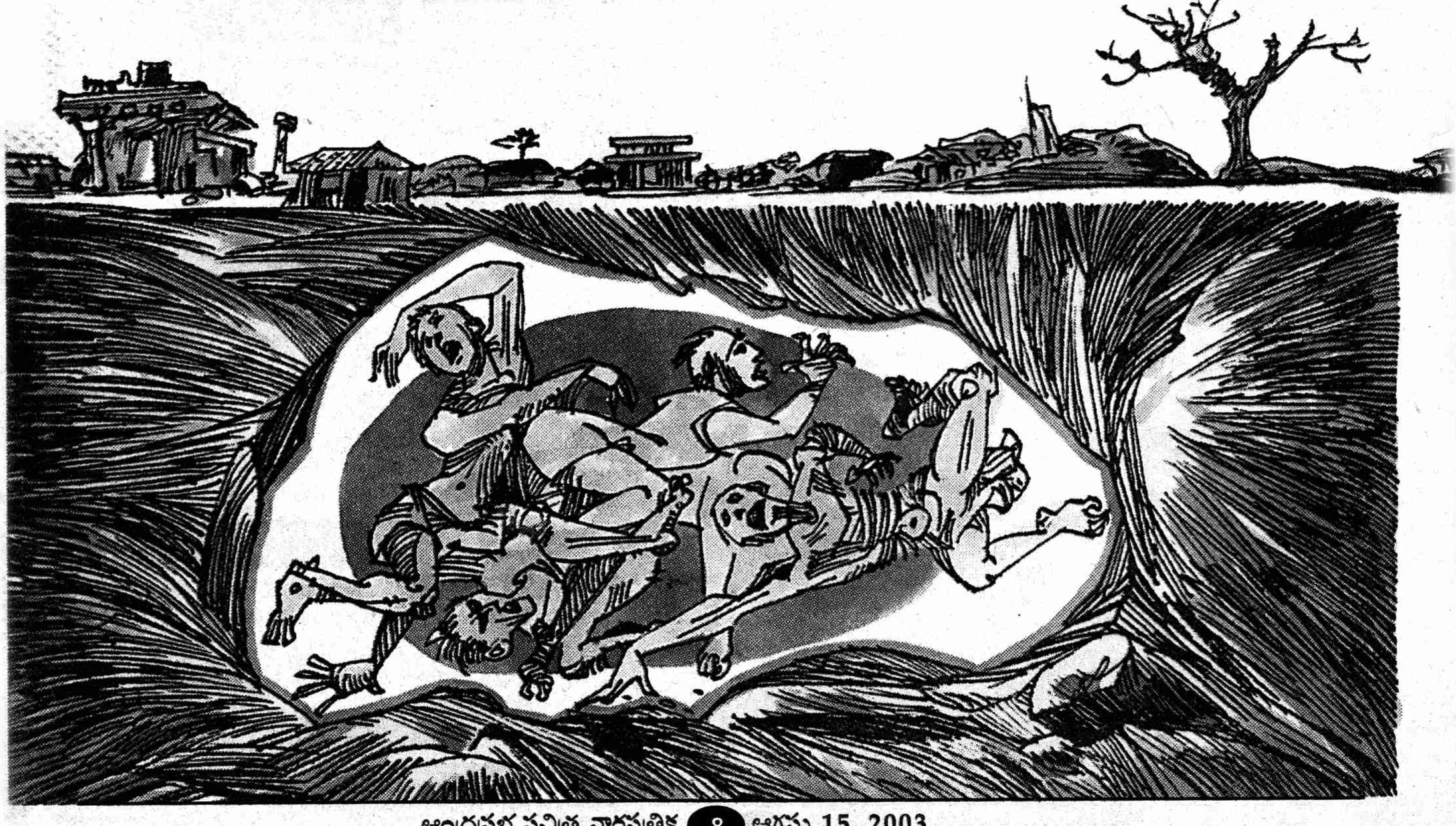

అనుమానమేదో తోచి హడావుడిగా బయటకొచ్చి చూశాడు. ప్రొక్లెయినర్‌లో కూర్చొని నడుపుతున్న నారాయణ అసహనంగా తలకు చుట్టుకున్న గుడ్డను విప్పి విదిలించి మళ్లీ కట్టుకున్నాడు. ఎడమచేత్తో గేరు మార్చి సునాయాసంగా బండిని నడుపుతున్నాడు. బండికి కాస్త దూరంగా పెద్ద రాళ్లను ఇనుప తీగెలకు తగిలిస్తున్న అయిదారుగురు కూలీలు, కాస్త అవతలగా డ్రిల్లింగ్ చేస్తున్న పది పన్నెండు మంది కూలీలు, ఇంకాస్త ఎడంగా బీడీలు తాగుతూ జరిగే పనిని గమనిస్తూ లోడింగ్ కోసం వచ్చిన లారీల డ్రైవర్లూ, క్లీనర్లూ - అంతా పాతిక, ముప్పయిమంది ప్రొక్లెయినర్ చుట్టూ ఎవరి పనుల్లో వాళ్లున్నారు.

గబగబా ప్రొక్లెయినర్‌కు దగ్గరగా వచ్చి నిలబడ్డాడు గుమాస్తా. గట్టిగా ఏదో అరిచాడు. యంత్రం రొదలో నారాయణకేమీ వినబడలేదు. బండిని ఆపి ఏమిటన్నట్లు సైగ చేశాడు. టీకి వెడదాం రమ్మని చేత్తో సైగలు చేశాడు గుమాస్తా. నారాయణ బండి ఇంజన్‌ని ఆపి కిందకు ఒక్క దూకు దూకి గుమాస్తా చెంతకు చేరాడు. డ్రిల్లింగ్ చేస్తున్న అరవకూలీలు సైతం కాస్సేపు పని ఆపి మెల్లిగా ఊపిరి పీల్చుకున్నారు. ఒక గొప్ప ప్రశాంత వాతావరణం అక్కడంతా అలుముకుంది.

గుమాస్తా చిరునవ్వు ముఖంతో నారాయణను చూచి, గొప్ప ఉపద్రవం ఆపిన వాడిలా నవ్వి "మధ్యానం నుండి చూస్తన్నా! ఎందుకంత టెన్షన్‌గా ఉన్నావ్? రెడ్డిగారి సెల్‌కు ఫోన్ చేసేడు మేనేజర్. పినాకినిలో ఉన్నాడంట. ఎనిమిది తొమ్మిదికల్లా వచ్చేస్తాడు. పొద్దున్నే ఆయన బండిలోనే ఒంగోలు వెళ్లి ప్యాసింజర్ పట్టుకొని పోవచ్చు గదా! పనిలో అంత చిరాగ్గా ఉంటే ఎట్టా?" అని చివరి మాటతో నారాయణకు చురకేసి, మెయిన్ గేటు దాటి తారురోడ్డు మీదికొచ్చేరు.

రోడ్డుమీద రెండు మూడు పోలీసు జీపులు పశ్చిమాన్నుంచి తూర్పువైపుకి హడావుడిగా ఆఘమేఘాల మీద పరుగెత్తాయి. అవి లేపిన తెల్లటి దుమ్ము వాటి వెనకే చాలా దూరం వెంబడించింది. ఆ రోడ్డు పొడుగునా పాతిక కిలోమీటర్ల లోపులో గ్రానైట్ బావులు విస్తరించాయి. ఖాళీగా ఉన్న భూముల్లో కర్రతుమ్మ చెట్లు దట్టంగా విస్తరించి భూమిలో లేని తడికోసం ఆశగా ఆకాశాన్ని చూస్తున్నాయి. అక్కడక్కడా కాస్త కొండల కవతలగా తెల్లటి మాయ మబ్బులు కమ్ముకుని అస్తమిస్తున్న సూర్యున్ని వెక్కిరిస్తున్నాయి.

వాళ్లిద్దరూ రోడ్డువెంబడి కాస్త దూరం నడిచి రోడ్డుదాటి అవతలి పక్కనున్న గుడిసెలోకి దూరి చెరొక బల్లమీద ఎదురెదురుగా కూర్చున్నారు. గనుల్లో పనికొచ్చిన నలుగురాడవాళ్లు గుడిసె బయట నిలబడి తూర్పువైపు వెళ్లే కంకర టిప్పర్లను ఆపుతున్నారు. గుమాస్తా తనకు అందుబాటులో ఉన్న పొడుగాటి గొట్టాలున్న చిప్స్ ప్యాకెట్‌ను అందుకొని ప్లాస్టిక్ కవర్‌ను పళ్లతో కొరికి, చింపి నారాయణకు కాసినిచ్చి తను తినడం మొదలుపెట్టాడు.

నారాయణ కరకరమని నములుతూ 'టెన్షన్ గాక ఏముందన్నా? ఎంత చాకిరీ చేసి ఏం లాభం? ఉత్తరమొచ్చి ఇయ్యాల్టికి మూడురోజులు. నాయన ఆరోగ్యం బాగాలేదని! ఆయన మొదలే టీబీ పేషంటు. ఇంటికాడేమో మగదిక్కు లేని సంసారమాయె. మా యక్క ఒంటిచేత్తో ఎంతకని సముదాయిచ్చుద్ది. వచ్చిన జీతం ఖర్చులకే సరిపోకపోయె. జీతం అడ్వాన్సియ్యమంటే రెడ్డిగారు రావాలనె మేనేజరు. దానిగ్గూడా రెడ్డిగారు రావాల్నా? ఏ రోజుకారోజు బావుల్లో మందు పెట్టి పేలుస్తానే ఉంటిరి. సరుకు తీస్తానే ఉంటిరి. లోడింగ్ మెద్రాసు పంపిస్తానే ఉంటిరి. రెడ్డిగారు

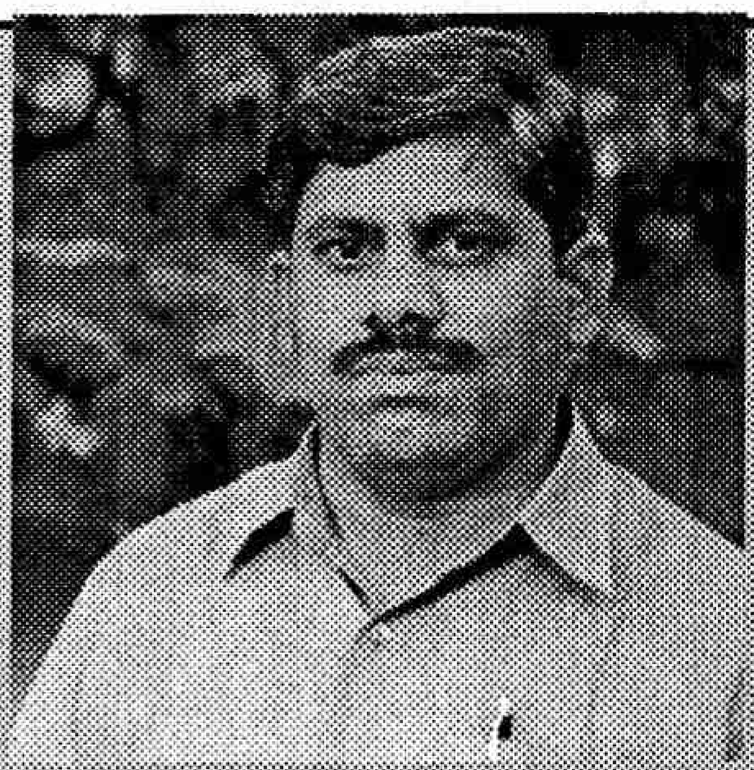

ఒంగోలుకు తూర్పున కొప్పోలులో వ్యవసాయమే జీవనమైన మట్టి కుటుంబంలో పుట్టింది ముప్పై ఏళ్ల కిందట. కమ్మని రుచితో కడుపునింపే పాలజొన్నల నుంచీ, కమనీయమైన పండు మిరపతోటల్లోనుంచీ, సుగంధభరితమైన ధనియాల సువాసనల్లో నుంచీ, మత్తుగొలిపి మైమరిపించే పొగాకు గాలుల్లో నుంచీ ప్రయాణించీ, ప్రయాణించీ వ్యవసాయ జీవితమే దుర్భరమైన జీవనస్థితిగతుల్లోనుంచి నన్ను చేరదీసి చదువు చెప్పించింది మా పెద్ద మామయ్య పింగమనేని వెంకటేశ్వర్లు, అత్తయ్య అనంతలక్ష్మమ్మ. ఆయన పి అండ్ టీలో ట్రేడ్ యూనియన్ యాక్టివిస్టు. ఆయన్నుంచే ప్రపంచాన్ని ఎట్లా చూడాలో నేర్చుకున్నాననుకుంటా. ఆయన తెప్పించే 'చార్వాక, సృజన' పత్రికలు నాలో సాహిత్య వాతావరణాన్ని కలిగించాయి. ఇంటిపనులు చేస్తూ మధ్యాహ్నం పూట ఆదివారాలు మా అత్తయ్య చెప్పే పాతసినిమా కథలు నాలో కథలపట్ల ఆసక్తి కలిగించాయి. ఆ తర్వాతి కాలంలో సాహిత్య, సామాజిక పాఠాల్ని నేర్పింది అనేకమంది మిత్రులు- వీళ్లందరినీ ఈ సందర్భంగా గుర్తు చేసుకుంటున్నా.

మట్టివాసనల్నీ, జీవితపు బరువుల్నీ, మానవ సంబంధాల్లోని విధ్వంసాన్ని కథల్లో చిత్రించాలని ఉన్నా సరిగ్గా చెప్పలేక పోతున్నానన్న అసంతృప్తి నన్నెప్పుడూ వెంటాడుతూంటుంది. అచ్చువేసిన పుస్తకాలు 'పండుటాకు కథల సంపుటి', 'మెతుకు కవిత్వ సంపుటి'.

కారా మేష్టారి 'చావు, 'నో రూం' కథలన్నా ఉత్తర తెలంగాణా విధ్వంస జీవితకథలన్నా (రాజయ్య, రఘోత్తమరెడ్డిల), డా॥ చంద్రశేఖరరావు కథనశిల్పంలోని మెరుపులన్నా ప్రాణం. బహుమతినిచ్చిన సంపాదక వర్గానికి, న్యాయనిర్ణేతలకు ధన్యవాదాలు.

కాట్రగడ్డ దయానంద్

లేకపోయినా పన్లేమన్నా ఆగుతున్నాయా?" గుమాస్తాకు మాత్రమే వినబడేట్లు చెప్పేడు నారాయణ.

"అట్టనుకుంటే ఎట్ట. ఎట్టనో కట్ట సర్దుకుపోవాలిగాని. ఏదీ లేకనేగా ఈడకొచ్చి పడుంటున్నాము. నువ్వేం దిగులు పడబాకు. మీ నానకేం గాదులే. పరధ్యానంగా బండి నడపబాక. లేనిపోయింది... జీవితాంతం కుమిలిపోవాల. ఎంతమంది అరవకూలోల్లు మీ టిప్పర్లక్రింద, మిషన్లక్రింద, గ్రానైట్లక్రింద దిక్కుమాలిన చావు చచ్చారో! మనుషులకు మనుషులు మాయమవడమే గాని, శవాలు దొరికితే కేసులనీ, డబ్బులనీ ఎంతమందిని కనబడకుండా చేసేరో ఈడ." చిన్నగా అన్నాడు గుమాస్తా.

"అప్పటికీ ఇద్దరు ముగ్గురు తెల్సిన వాళ్లను అప్పడిగి చూసేనన్నా, ఎవురూ ఇయ్యకపోతిరి. ఊరుగాని ఊళ్లోకొచ్చి పడితిమి. ఏదన్నా నగో వస్తువో కుదవబెట్టుకుని, నమ్మి ఇచ్చేవాళ్లే గానీ ఏమీ లేకుండా మనకెవరు అప్పిస్తారు చెప్పు' నారాయణ అన్నాడు.

"ఈ గెనుల్లో పన్లకొచ్చే వాళ్ల బతుకులన్నీ ఇంతేగా. ఏడేడనుంచో వస్తిమి. ఓనర్ల దయాదాక్షిణ్యంతో బతకాల్సిందేగా. మనకిక్కడ తెల్సినోడెవ్వడు? నమ్మి డబ్బిచ్చేవాడెవడు?" గుమాస్తా అన్నాడు.

నారాయణ మెల్లిగా తలూపి టీ తాగి పైకి లేచాడు. చెరొక సిగరెట్టు వెలిగించుకుని దమ్ము గట్టిగా లాగి రోడ్డు మీదికొచ్చారు. ఈసారి పెద్ద పెద్ద సైరన్లు మోగించుకుంటూ ఎర్రలైట్లు వెలుగుతూ ఆరుతూ ఒక కారు, రెండు పోలీసు జీపులు, ఒక వ్యాను పశ్చిమాన్నుంచి తూర్పు వైపుకు అతివేగంతో వెళ్లిపోయినై.

"అన్నా! చూస్తుంటే ఏడనో ఏదో జరిగినట్టుందే!" అన్నాడు నారాయణ.

"జరక్క ఏముంది. ఎక్కడ చూసినా కరువే. మింగడానికి ముద్దలేకపోయె. తాగెతందుకు నీళ్లు దొరక్కపాయె. మనిషి జన్మ ఎత్తినాక ఏదారి మంచిదని తోస్తే ఆ దార్లో పోవాలి గదా! రాత్రి గవర్నమెంట్ గోడౌన్లమీదకు పోయి బియ్యం, పప్పులూ, ఉప్పులూ ఏది చిక్కితే అది దోచుకు పోయారంట జనం. అందుకే ఈ హడావుడి." అన్నాడు గుమాస్తా.

మాట్లాడుకుంటూనే గుమాస్తా ఆఫీసు గదిలోకి, నారాయణ ప్రొక్లైయినర్ దగ్గరకు వెళ్లేరు. అప్పటిదాకా లోడింగ్ చేసి విశ్రాంతిగా కూర్చుని బీడీలు తాగుతున్న క్రేన్ ఆపరేటర్లు, కూలీలు గబగబాలేచి నిలబడి ప్రొక్లైయినర్కు ఎడంగా జరిగారు. నారాయణ ఎగిరి బండి మీదెక్కి కూర్చొని ఇంజన్ స్టార్ట్ చేశాడు. కొద్ది కొద్దిగా చీకట్లు ముసురుకోవడంతో ఫ్లడ్ లైట్లు వేశాడు. జిగేల్మన్న కళ్లతో కుడి అరచేతిని చూచుకొని పెదాలకానించుకొని చిన్న శబ్దం చేసి బండిని ముందుకు కదిలించాడు. కరకరమంటున్న ఇనుప కాళ్లతో కొండ చిలువలా ముందుకు కదుల్తోంది ప్రొక్లయినర్.

నారాయణ తన లోకంలో తానున్నాడు. ఆలోచనలు ఎలా ఉన్నా కళ్లు, కాళ్లు, చేతులూ వాటి పని అవి చేసుకునే పోతున్నాయి. ఎంత బరువునైనా అలవోకగా నెట్టుకుపోతోంది మిషన్. గుమాస్తా మాటలు గుర్తొచ్చాయి. ఎంతమందిని ఈ బావులూ, మెషిన్లూ మింగేసినాయో ననుకున్నాడు. బావ శ్రీనివాసులు గుర్తొచ్చాడు. అతడి బలవంతం మీదనే తాను లారీ డ్రైవర్గా వెళ్లడం మానుకొని ప్రొక్లయినర్ నడపడం నేర్చుకున్నాడు. అతడితోపాటూ తనూ ఈ గెని జీవితంలోకి వచ్చాడు. పదేళ్లు ఇక్కడే ఈ గెనిలోనే చేసేడు బావ. ఓవర్‌కాస్ట్ మైను, మందు మిస్‌బ్లాస్టు అయి ఒక్క దెబ్బకు నలుగురు మనుషులు తునాతునకలయ్యారు. మైకా మైన్లో మేట్గా పనిచేస్తూ ఎక్కువ జీతానికాశపడి రెడ్డిగారి ప్రోద్బలంతో గ్రానైట్ గనిలోకి వచ్చిన బావ - ఇక్కడే ఈ మట్టిగుట్టల్లోనే అంతమయ్యాడు. తునాతునకలైన దేహం, ఛిద్రమై గుర్తుపట్ట వీలుకాని అవయవాలు - మూట గట్టిన మాంసం ముద్దలూ, ఒక పాతికవేలు కాంపన్సేషనూ దక్కేయి అక్కడ భూదేవమ్మకి. ఈ పది పదిహేనేళ్లలో ఈ చుట్టు పక్కల ఎంతమందిని గ్రానైట్ బతుకులు మింగేయో! "తన బతుక్కూడా ఇక్కడే తెల్లారిపోవలసిందేనా!" ఉలిక్కిపడ్డాడు నారాయణ. పరధ్యానంలోంచి ఈ లోకంలోకి వచ్చేడు. కిందనుంచి కూలోల్లు పెద్ద పెద్దగా అరుస్తున్నారు. కుడివక్క ఉక్కు గొలుసుల కాళ్లకు పెద్ద బండరాయి అడ్డంగా ఉంది. బండి ముందుకు కదలనని మొరాయిస్తోంది. ఇక లాభం లేదని ఇంజన్ ఆపేసేడు. జేబులోనుంచి బీడీ తీసి ముట్టించేడు.

ఒకదమ్ము గట్టిగా లాగి కూలీల మధ్య నిలబడి పళ్లు కొరుకుతున్న ఓనరు రవీంద్రా రెడ్డిని చూచి ఒక్కక్షణం ఉలిక్కిపడ్డాడు నారాయణ. గభాల్న తేరుకొని కిందికి దిగేడు.

"ముందుకొట్టి బండితోల్తన్నావా ఏందిరా లమ్డీకే. ఎనకా ముందూ చూచుకోకుండా,

కళ్లేమైనా దె....నాయా" పళ్లు పటపటలాడించేడు.

'లేదయ్యా! ఏదో ధ్యాసలో పడి....'

"పన్లోకి దిగినాక ఇంకో ధ్యాసేందిరా? ఏ లంజముండ గుర్తొచ్చిందే! మీ జీవాలకు ఎవుడన్నా చస్తే వేలకు వేలు నేనేడ దెంకొచ్చి పొయ్యాల్రా? సంపాదిచ్చిందంతా మీ ఎదాల్న పొయ్యడానికి సరిపోతంది! ఇట్లా చేస్తే ఇంకో ఆపరేటర్ని చూచుకోవాల్సిందే" రవీంద్రారెడ్డి అంటున్నాడు.

రవీంద్రా రెడ్డిది గూడూరుకు తూర్పునున్న పల్లెటూరు. అటు మెద్రాసునుంచి ఇటు చీమకుర్తి దాకా ఆయనకు లేని వ్యాపారం లేదు. తండ్రి నుంచి సంక్రమించిన మైకా గనులు కాక, తన హయాంలో సంపాదించిన రొయ్యల చెరువులూ, ఇటు గ్రానైట్ గనులూ అన్నీ వ్యాపారాలు తనే స్వయంగా చూసుకుంటాడు. వాళ్ల మైకా గనుల్లోనే తండ్రి జీవితాంతం పనిచేశాడు. మళ్లీ నారాయణ కూడా వాళ్ల గనుల్లోనే కుదురుకున్నాడు.

రవీంద్రా రెడ్డి మాటలకు నారాయణ మారు మాట్లాడలేదు. ఆయన తిడుతూనే ఉన్నాడు. ఆయన వెనకే ఆఫీసు గదిలోకి వెళ్లాడు నారాయణ తిడుతుంది తనని కాదన్నట్టుగా.

000

భార్యా కూతురుతో తొమ్మిది గంటలకల్లా ప్యాసింజరు దిగేడు నారాయణ. గూడూరులో బండి దిగి పొదలకూరు బస్సెక్కారు. దారి పొడుగునా ఒకటే ఆలోచనలు... తండ్రికెలా ఉందోనన్న ఆందోళన, మనసంతా గజిబిజిగా ఉంది, అలజడిగా వుంది.

గడియార స్థంభం సెంటరంతా నిర్మానుష్యంగా ఉంది. అప్పుడప్పుడొచ్చే ఒక్కో ఎర్ర బస్సు, ఒక్కో ప్రైవేటు బస్సు తప్ప మరో సందడి లేదు. బస్సులు కూడా వెలితిగానే తిరుగుతున్నాయి. నిమ్మకాయల మార్కెట్లో కూడా సందడి సప్పుడు లేదు. ఈ రోజుల్లో ఎప్పుడూ వచ్చే లారీలు, పోయే లారీలు, కూలీల గోలతో సందడిగా ఉండే మార్కెటంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది. వానల్లేక, బావుల్లో నీళ్లు లేక కాపులేని నిమ్మచెట్లు నారాయణ కళ్లముందు కదిలేయి.

బస్సు గూడూరు దాటింది. దారి పొడవునా నీళ్లు లేక ఎండిపోయిన వరి పొలాలు దిగాలుగా ఉన్నాయి. పొలాల్లో సైతం నరసంచారమే లేదు. బాగా వెన్ను మీది కొచ్చి ఎండిపోయిన పైరు ఒక్క తడి తగిలితే చాలన్నట్లు కడు దీనంగా ఉంది. మేత కోసం వచ్చిన బాతుల మందలన్నీ తార్రోడ్డు మీద నిరాశగా దిశాగమనం లేనట్లు సాగిపోతున్నాయి. బస్సు పడమరకు చొచ్చుకుపోయే కొద్దీ వాతావరణంలో సెగ మరింత పెరుగుతోంది. ఏ కాలంలోనైనా పచ్చగా, చల్లగా మిలమిలలాడే తిప్పారప్పాడు తోటలు సైతం వెచ్చని ఆవిర్లు వెదజల్లుతున్నాయి. వంతెన దాటి సైదాపురం చేరేసరికి చమటతో తడిసిపోయాడు నారాయణ. భూమిలో తేమలేక మనుషుల ఒంట్లోని చెమ్మనంతా గాలి పీల్చేస్తోంది. ఒళ్లంతా కుతకత ఉడికిపోతూ లోపలి వేడంతా పెదాల మధ్యలోంచి ముక్కుల్లోంచి బయటకొస్తోంది. బస్సు ఆగగానే నీళ్ల ప్యాకెట్టుకొని భార్యకూ, పిల్లకూ చెరొకటి ఇచ్చి తనోటి తాగేడు. దప్పిక తీరక ఇంకోటి కూడా కొని గుటగుట తాగి స్థిమిత పడ్డాడు నారాయణ. ఊటుకూరులో ఎవరిదో తెల్సిన

మా ప్రత్యేక సేవలు :

- కాలేయ(లివర్) మార్పిడి
- హెపటాలజీ (కాలేయ వ్యాధులు)
- గ్యాస్ట్రోఎంట్రాలజీ, థెరపిటిక్ ఎండోస్కోపీ
- హెపటోబిలియరీ, పాంక్రియాటిక్ సర్జరీ
- కోలోరెక్టర్ సర్జరీ (పెద్దపేగు, మలాశయ ఆపరేషన్)
- అప్పర్ జి ఐ సర్జరీ (ఉదరకోశ ఆపరేషన్‌లు)
- మెడికల్ అండ్ సర్జికల్ అంఖాలజీ (క్యాన్సర్)
- అధునాతన ల్యాప్రోస్కోపిక్ సర్జరీ
- మూత్రపిండాల మార్పిడి, నెఫ్రాలజీ
- కీళ్ళ మార్పిడి కేంద్రం
- హెమటాలజీ (రక్త కణజాల శాస్త్రం)
- బోన్‌మ్యారో(మూలుగ) ట్రాన్స్‌ప్లాంటేషన్
- ఇంటర్నల్ మెడిసిన్ అండ్ క్రిటికల్ కేర్
- న్యూరో సైన్సెస్
- 24 గంటల వైద్య సౌకర్యం

భారత వైద్య రంగంలో అగ్రగామిగా ఉన్న గ్లోబల్ హాస్పిటల్స్, ప్రఖ్యాత సర్జికల్ గ్యాస్ట్రోఎంటాలజిస్టు డాక్టర్ కె. రవీంద్రనాథ్ ఆలోచనలకు ప్రతిరూపం. మూత్రపిండాలు (కిడ్నీ), కాలేయం(లివర్), పాంక్రియాస్, బోన్‌మ్యారో(మూలుగ), పెద్దపేగు మార్పిడి శస్త్రచికిత్సలు చేసేందుకు భారత దేశంలోనే ప్రప్రథమంగా ఏర్పాటైన ప్రత్యేక కేంద్రం. అధునాతన సాంకేతిక వైద్య పరిజ్ఞానాన్ని, వైద్యవృత్తి నైపుణ్యాన్ని ఒక చోట చేర్చి జన జీవన ప్రమాణాల్ని మెరుగుపరచే అద్భుత కృషిలో గ్లోబల్ హాస్పిటల్ ప్రధాన పాత్ర పోషిస్తోంది. వినూత్న విధానాలు, విశిష్ట సేవలు,ప్రేమపూర్వక ఆదరణ, అందరికి అందుబాటులో ఉండే విధంగా ఆరోగ్య రంగాన్ని గ్లోబల్ హాస్పిటల్స్ సుసంపన్నం చేస్తోంది.

గ్లోబల్ హాస్పిటల్స్

అత్యున్నత వైద్య సేవల కోసం సమిష్టి కృషి

ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ గ్యాస్ట్రోఎంట్రాలజీ, లివర్ డిసీజెస్, రీనల్ డిసీజెస్, ల్యాప్రోస్కోపిక్ సర్జరీ, కొలొరెక్టల్ సర్జరీ, అంకాలజీ, జాయింట్ రీప్లేస్‌మెంట్ అండ్ ఆర్గాన్ ట్రాన్స్‌ప్లాంటేషన్

లకడీకాపూల్, హైదరాబాద్ - 500 004

ఫోన్: 040 - 23244444 (10 లైన్లు), వెబ్ సైట్: www.theglobalhospital.com

TIME & SPACE

మొహం కనబడింది. పలకరిద్దామనుకుంటే నోరుపెగల్లేదు. అంతలోనే బస్సు కదిలింది. గొంతులో పలకరింపు గొంతులోనే ఆగింది.

బస్సు కండలేరు చప్టా దాటింది. నది ఎడారిలా ఉంది. నది దాటి పైకెక్కగానే రోడ్డుకు రెండు పక్కలా కర్ర తుమ్మచెట్ల బీళ్లు స్వాగతం పలికేయి. బీళ్లు దాటగానే ఒక్కో మైకా గని వచ్చినప్పుడల్లా మిలమిల మెరిసే పనికిరాని మైకా బిళ్లలతో ఆకాశం వైపు చూస్తున్న మట్టి గుట్టల మధ్య నుంచి క్రేన్ల తలలు అప్పుడప్పుడూ రోడ్డు మీదకు తొంగి చూస్తున్నాయి. నాలుగైదు మైకా గనుల గుట్టలు దాటాక బస్సాగింది. బస్సు దిగి నేరుగా ఇంటికి నడుస్తూంటే దార్లో ఒక ముసలామె వాళ్లను పలకరించింది. భార్య ఏదో సమాధానం చెప్పింది.

ఒంటి నిట్రాడు ఇల్లు, చూరు దించిన పంచ, ఏకాలం నాడో కప్పిన తాటాకులు వానకు తడిచి ఎండకు ఎండి నల్లగా కాటుక పట్టి ఉన్నాయి. ఇంటి బయట కళ్లాపు జల్లి చక్కగా ముగ్గువేసి ఉంది. పది పన్నెండు తెల్లటి కోళ్లు బయట ఎండకు నోళ్లు తెరచి గొంతులు కదుపుతూ ఒక మూలనున్న జల్లెడ అరలో నిలబడి కునుకుపాట్లు పడుతున్నాయి.

పంచలో మరో పక్క నులకమంచం, మంచమ్మీద ఏనాటిదో చిల్లులు పడిన దుప్పటి, దానిమీద జీవచ్ఛవంలా చొక్కా కూడా లేకుండా ఒక శరీరం -

నారాయణ మంచమ్మీదికి వొంగేడు.

తన తండ్రి మాలకొండయ్యేనా? అనుమానంగా చూచేడు నారాయణ.

తెల్లగా పెరిగిన గడ్డం, తెగ పెరిగిన జుత్తు, లోపలికి పీక్కుపోయిన కళ్లు -

నారాయణకు దుఃఖం పొంగుకొచ్చింది. బిగబట్టుకున్నాడు. "నా నా" అంటూ పలకరించాడు. గొంతు పూడుకుపోయింది. మాల కొండయ్యలో కొద్దిగా కదలిక వచ్చింది. నీరసంగా కళ్లు తెరచి చూచేడు. కొడుకును గుర్తుపట్టి కళ్లను మిలమిల లాడించేడు. మనవరాల్ని, ముని మనవరాల్ని ఆరాగా చూచేడు.

కళ్లలో మెరుపులు - ముఖంలో అలసట - ముని మనవరాలి చెయ్యి పట్టుకులాగి మంచమ్మీద కూర్చోబెట్టుకున్నాడు. బీరతీగెలా ఒడలిపోయి ఉన్న తండ్రి చెయ్యి పట్టుకొని 'ఒంట్లో ఎట్టుందే నాయనా' అని పలకరించేడు నారాయణ. కొడుకు ముఖంలోకి చూచి సన్నగా నవ్వి "బాగానే ఉందిరా!" అన్నాడు. ఆ ఒక్క మాటతో పాటు ఖళ్లున దగ్గు తెర విరుచుకు పడింది. కళ్లెను గోడవైపు ఊసేడు. గోడనిండా కళ్లె మరకలు మరకలుగా చీదర చీదరగా ఉంది. వాటి మీద ఈగలు ముసురుతున్నాయి. నారాయణకు తండ్రి పరిస్థితి అర్థమైంది. ఆర్నెల్లయింది తండ్రిని ఆఖరుసారి చూచి, ఇంతలోనే ఇంత మార్పా అనుకున్నాడు నారాయణ. ఎటునుంచి వచ్చేడో నారాయణ కొడుకు తల్లి చేతిలోని సంచి లాక్కుని లోపలంతా అటూ ఇటూ వెదికి తనక్కావలసిందేదో తీసుకొని వెల్లెలు జడలాగి మళ్లీ పరిగెత్తి ఎటో మాయమైపోయాడు.

ఎప్పుడో యాభై ఏళ్ల కిందట మంచి వయస్సులో ఉన్నప్పుడు భార్య మాలక్షుమ్మను తీసుకొని ఆ ఊరొచ్చేడు మాలకొండయ్య. రెడ్డిగారి మైకా గనిలో పగలంతా పనిచేసి రాత్రిల్లు సీసాల కొద్దీ సారాతాగి బజార్లో వీరంగం వేసేవాడు. గెనిలో కూలీలకు ఏదన్నా అన్యాయం జరిగితే సహించేవాడు కాదు. ఒకసారి దొంగ వేలిముద్రలు వేసి ప్రావిడెంటు ఫండ్ కాజేసిన గుమాస్తాని రాత్రిపూట పట్టుకొని పుడిసెడు నెత్తురు కక్కుకునేటట్లు కొట్టి వాడి అంతు చూచేడు. ఫ్యాక్టరీలలోకి పనికెళ్లే ఆడపిల్లల్ని పాడుచేసిన ఓనర్ల పిల్లల్ని ముసుగేసి మరీ కొట్టేవాడు. దొంగలెక్కలు రాసి కూలోల్లకు, డబ్బులెగ్గొట్టే ఓనర్ల గెనుల్లోంచి సరుకు బయటకు చేరేసి దొంగ బజార్లో అమ్మి తలా కాసిని డబ్బు పంచేవాడు. మాల కొండయ్య చుట్టూ ఎప్పుడూ కూలోల్లు గుంపులు గుంపులుగా తిరిగేవారు. అన్యాయం చేసే వాడిని ముందు హెచ్చరించేవాడు. వినకపోతే తర్వాత తగిన శాస్తి చెప్పి చేసేవాడు. గనిలో చేరిన సంవత్సరానికే మాలకొండయ్య పేరు కాస్తా పైల్వాను కొండయ్యగా గని ప్రాంతమంతా మ్రోగిపోయింది. అట్లా సంవత్సరాల తరబడి మైకా గనిలో పనిచేస్తూ మైకా నీళ్లు త్రాగి, మైకా చూర పీల్చి, మైకా మట్టిలో పొర్లి ఆఖరుకు క్షయ వ్యాధికి లొంగిపోయేడు మాలకొండయ్య. అప్పుడు గాని మైకా ఓనర్లు వాళ్ల ఏజెంట్లు ఊపిరి పీల్చుకోగలిగేరు.

> "మా మొగుళ్లను మాకు తెచ్చియ్యమంటే మమ్మాళ్నే కాలుస్తారంట్రా! కాల్చండ్రా దొంగనా బట్టల్లారా! మా మనుషుల సంగతి తేల్చి చెప్పిందాకా మీరిక్కడ నుంచి కదల్డానికే లేదు"

ఇంతలో భూదేమ్మను తీసుకొని నారాయణ కొడుకు వచ్చేడు. "ఇప్పుడే నంటయ్య రావడం!" అంటూ బయట లేవదీసి ఉన్న మంచం వాల్చి బొడ్డులో దోపుకున్న చీరె నడి భాగాన్ని కిందకు లాక్కుని కూర్చుంది.

'అవునక్కా! ఏంది నాన్న ఇట్టా అయ్యేడు' నారాయణ గొంతు వణికింది.

భూదేవమ్మ సాలోచనగా వాకిట్లో కింద కూర్చున్న కూతురివైపు, మనవరాలివైపు చూచి

"ఏం చేద్దాంరా! మూడ్నెల్లయింది టీబీ హాస్పిటల్ మూసేసి. అక్కడున్నన్నాళ్లు నాయన బాగానే ఉన్నాడు. జబ్బుకూడ నయమైందనుకున్నాం. వేళకు మందులూ, తిండి తిప్పలూ, బాగానే చూచేరు. ఆసుపత్రి మూసేసి రోగులందర్నీ ఇళ్లకు పంపించేరు. డాక్టర్లకీ, నర్సులకీ మందులకీ మాకులకీ గవర్నమెంటు కాడ డబ్బుల్లేవంట. ఇంటికొచ్చిన దగ్గర్నుంచీ మందులు సరిగ్గా మింగడు. తిండి అమిరికా సరిగ్గా లేదు. ఇంక మనిషి ఎట్టుంటాడు చెప్పు, రోగం తిరగబెట్టింది" అంది.

"మందులు గెట్టిగా మింగించాల్సిందక్కా! ఈ రోగం రోజుక్కొంచెం కొంచెం చంపే రోగమక్కా!!" అన్నాడు నారాయణ తండ్రి గుండెలవైపు చూస్తూ.

"అప్పటికీ బయట కొనుక్కొస్తూనే ఉన్నారా మందులు. చేతికిచ్చి వేసుకోమంటే వేసుకుంటాలే ఆడపెట్టు అంటాడు. గదిమి గట్టిగా మాట్లాడితే చేతిలోకి తీసుకుంటాడు. వేసుకుంటాడు గదా అనుకుంటా! తీరా చూస్తే మందులన్నీ దిండుకింద దాచి పెడతన్నాడు. ఏందీ పని అంటే మాట్లాడడు. అరిస్తే కళ్లు మూసుకుంటాడు. ఏం చెయ్యాలో నాకే అర్థం కావడంలా."

"లేదు లేమా! అమ్మమ్మ పోయిన కాడి నుంచి తాత అదోలాగయ్యేడు. ఆమె పోవడమే ఆయనకు మైండు పోయినట్లుంది." కూతురు కల్పించుకుని భూదేవమ్మతో అంది.

"ఆమెకేం మహాతల్లి కడుపు నొప్పి కడుపునొప్పంటూ వంక పెట్టుకుని ప్రాణం కడ తేర్చుకుని పోయింది. ఈయన్ని చూస్తుంటే కడుపు తరుక్కుపోతోంది. నువ్వు చెబితే నన్నా వింటాడేమోనని నీకు కబురు చేసేన్రా" అని "పిల్ల ఎట్ట చదువుతుందే" అని కూతుర్నడిగింది భూదేవమ్మ.

'ఏం చదువుల్లే! చదువు చారెడు బలపాలు దోసెడని ఫీజులు మాత్రం పిండుతున్నారు. నెల నెలా ముద్దర్సుద్దిగా డబ్బులు కట్టలేక చస్తున్నాం!

జీతం డబ్బులు చాలక మరీ అగచాట్ల మారి బతుగ్గా ఉందే!" అంది.

"పిల్లదానికే అట్టంటే ఎట్టనే! ఇయ్యేడు తాలితే వీడ్ని కూడా ఆడికే తీసుకెళ్లి బడిలో ఎయ్యాల. ఈ సంవత్సరమే ఆకరంట. ముందు నాటికి హైస్కూలు కూడా మూతేస్తున్నారంట" అంది భూదేవమ్మ.

"అదేందక్కా! హైస్కూలు మూతేయడమేంది?" కంగారుగా అడిగేడు నారాయణ.

"పొయ్యేకాలంరా పొయ్యేకాలం. మూడ్నెల్లనాడు టీబీ ఆసుపత్రి మూసేసినారా! నెల క్రితం అంత పెద్ద కాన్పుల ఆసుపత్రిని మూసేసి వచ్చినోళ్లని చేర్చుకోకుండా చూచి పంపడానికి ఒక డాక్టర్నీ, నర్సునీ అట్టిపెట్టారు. నాల్గురోజులాగితే వాళ్లిద్దర్ని కూడా పంపేస్తారంట. ఈ పరీక్షలై పోగానే బడి కూడా మూతేస్తారంట. ఇప్పట్నుంచే ఎవుల్ల దారి వాళ్లు వెదక్కుంటున్నారు."

నారాయణకేమీ అర్థం కాలేదు. భూదేవమ్మ కూడా అతనికి అర్థం అయ్యేట్టట్లు చెప్పలేక పోయింది. ఎటూ దిక్కూదరీ తోచని స్థితిలో ఉన్నాడు. కాసేపు తండ్రి పక్కన మాటలు రాని వాడిలా కూర్చున్నాడు. బయట పొయ్యి మీద వంట చేస్తున్న అక్కను, ఆమె పక్కనే కూర్చుని విషాదంగా మంట వైపు చూస్తున్న భార్యను ఆరాగా చూచి

"నాయన్ని ఒకమాలి డాక్టరు దగ్గరకు తీసుకెడదామక్కా!" అన్నాడు.

"ఆయనేమంటాడో అడిగి చూడు."

"ఆయనదేముందిలే! రిక్షా తీసుకొస్తా. నువ్వు కానియ్యి" అని బయటకు నడిచి రిక్షా చిన్నోడిని పిలుచుకొచ్చాడు. తండ్రి గింజుకుంటున్నా బలవంతంగా రెక్కపట్టి పైకి లేపి నుంచోబెట్టి పంచె గట్టిగా చుట్టి అక్కా, తమ్ముడిద్దరూ కల్సి చెరోవైపున పట్టుకుని బల్ల రిక్షాలో కూర్చోబెట్టారు. ఆయన కూర్చోలేక అటూ ఇటూ ఒరుగుతుంటే మెల్లిగా పడుకోబెట్టేరు.

రిక్షా హాస్పిటల్ చేరేసరికి నర్సు ఒక్కతే ఉంది. డాక్టరు మైను మెస్సుకి భోజనానికెళ్లేడు. ఎప్పుడూ నలుగురు డాక్టర్లతో, ఇరవై పాతిక మంది నర్సులు, ఆయాలు, సిబ్బందితో మంచాలనిండా రోగులతో నిండి ఉండే ఆసుపత్రిలో ఒకే ఒక్క నర్సు దిగులుగా బిక్కు బిక్కుమంటూ కూర్చోనుండటం నారాయణను కదిలించివేసింది. ఆసుపత్రిని శుభ్రం చేసేవాళ్లు కూడా లేనట్టుంది. ఎక్కడ చూసినా దుమ్మూ, డాక్టర్ తాగిపారేసిన సిగరెట్ పీకలు, ఎటూ ఎగరలేక ఒకమూలకు చేరిన ప్లాస్టిక్ కవర్ల సంచులూ, పై కప్పునిండా బూజు, అంతా అసహ్యంగా ఉంది. ఆసుపత్రి చుట్టూ విపరీతంగా పెరిగిన జపాన్ తుమ్మ చెట్ల కొమ్మలు తెరిచిన కిటికీల్లోంచి తలుపు సందుల్లోంచి లోపలకు ప్రవేశించడానికి విశ్వ ప్రయత్నం చేస్తున్నాయి. తండ్రిని బల్లమీద పడుకోబెట్టి అక్కను తోడుగా ఉంచి బయటకు నడిచేడు నారాయణ.

ముఖద్వారం దగ్గరకు వచ్చేడు. పెద్ద ఆర్చితో కట్టిన ఇనుపగేటు తుప్పు పట్టి ఒక ప్రక్క విరిగి పోయి ఉంది. ప్రయాణీకులకోసం కట్టిన బస్సు షెల్టరు ఒకవైపు నుంచి కూలుతూ మెల్లి మెల్లిగా భూమ్మీదికి జారుతోంది. నీలంరంగు వేసిన పెద్ద బోర్డు మీద "కార్మిక మంత్రిత్వ శాఖ - భారత ప్రభుత్వము, మైకా మైన్ లేబర్ వెల్ఫేర్ ఆర్గనైజేషన్' అని రాసిన అక్షరాలు నిన్నగాక

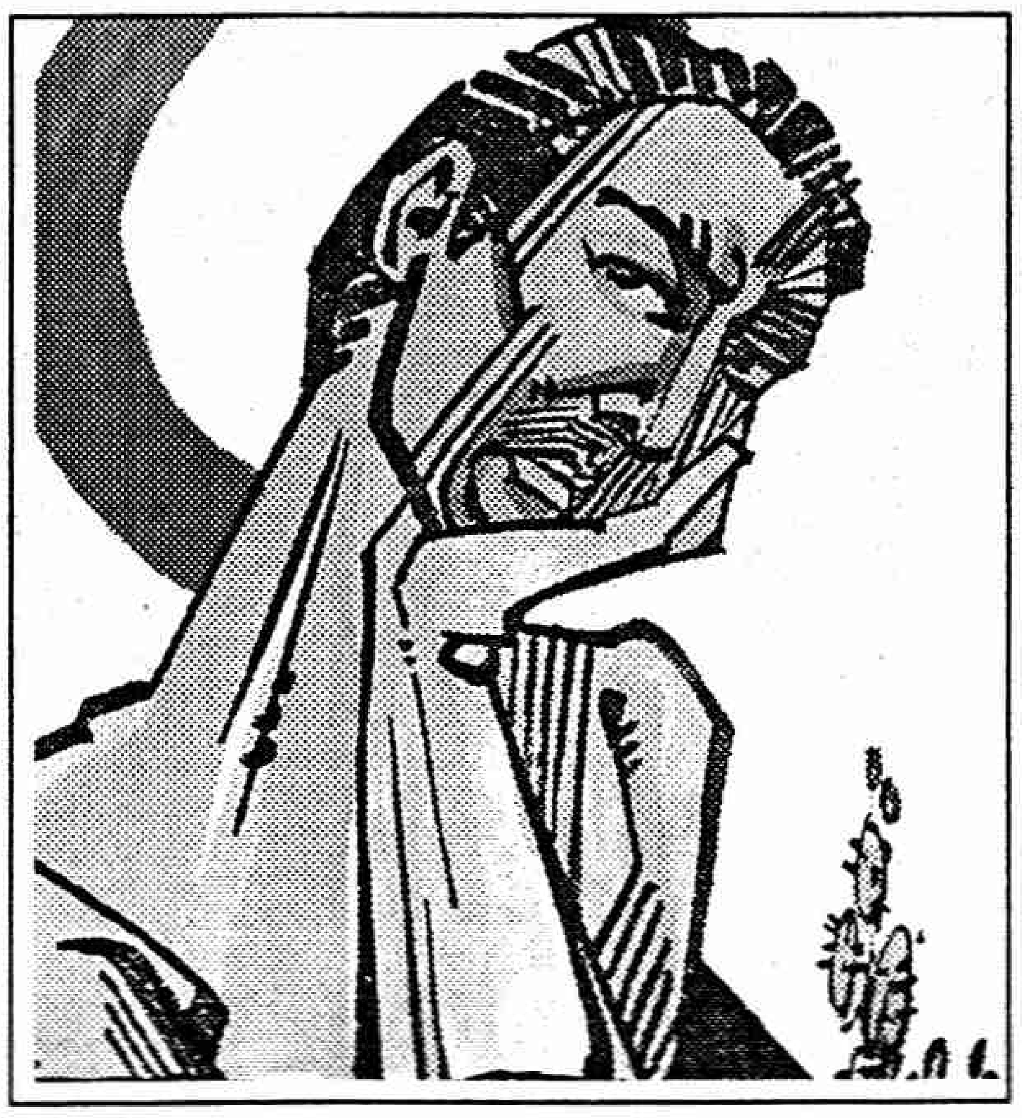

మొన్ననే రాసినట్టు మెరుస్తున్నాయి. బోర్డు మాత్రం చెక్కు చెదరక అలాగే నిలబడి ఉంది. 'క్షయ ఆసుపత్రికి దారి' బోర్డువైపు చూసి అటు నడిచేడు నారాయణ. వెళ్లే కొద్దీ కంరతుమ్మ చెట్ల కొమ్మలతో నిండిపోయింది. ఏ మాత్రం అడుగు అజాగ్రత్తగా వేసిన పచ్చిలేత ముల్లు గూడా చర్మాన్ని చీరేసేట్లుంది. కష్టపడి ఎంతో జాగ్రత్తగా నడిచి క్షయ ఆసుపత్రి ముందుకు చేరేడు నారాయణ. మెయిన్ గేటుకి పెద్ద తాళం కప్ప వేలాడుతోంది. కటకటాల్లోంచి లోపలకు తొంగి చూచేడు. అంతటా గబ్బిలాలు స్వైరవిహారం చేస్తున్నాయి. లోపల్నుంచి ఒక విధమైన మకురు వాసన నారాయణను చుట్టుకుంది. ఆసుపత్రి మూడు నెల్లనాడు మూసినట్టుగా అనిపించలేదు నారాయణకు. ఎన్నో ఏళ్ల క్రిందట మూసేసిన మాంత్రికుడి గుహలా అనిపించిందతనికి. ఆసుపత్రి ముందు గచ్చుతో కట్టిన అరుగు మధ్యలో ఉన్న పచ్చటి నేరేడు చెట్టు మాత్రం గుబురు ఆకుల కొమ్మలతో పిట్టలకు గూడైంది.

తండ్రిని కల్సుకోవడానికి అనేక సార్లు అక్కడికి వచ్చేడు నారాయణ. డాక్టర్ల చిరునవ్వులు, నర్సుల అదిలింపులు, బయట ఎండపొడకు ముడుక్కుని కూర్చుని ఖళ్లు ఖళ్లుమని దగ్గే రోగులు అన్నీ కళ్లముందు కదిలేయి. కాస్త అవతలగా ఉన్న వంట గదిలో రోగులకోసం వండే వంట తాలింపు వాసనా మదిలోకొచ్చేయి. ఆ చెట్టు కింద అరుగుమీద తనూ, తండ్రి ఎన్నోసార్లు కలుసుకుని కూర్చుని మాట్లాడుకోవడం గుర్తొచ్చింది. ఎప్పుడూ అక్కడే ఉండి చికిత్స చేయించుకునే రోగులూ, వాళ్లకోసం వచ్చిన బంధువులూ,... ఆ చెట్టు మొదలంతా సందడి సందడిగా ఉండేది. అంతా గుర్తొచ్చి తల గిర్రున తిరిగింది నారాయణకు. చెట్టుమీంచి పిట్ట ఒకటి అదే పనిగా కూస్తోంది. అది బాధో, దుఃఖమో తెలీని కూతలాగా అనిపించింది అతనికి.

దిగులుగా అక్కడ్నుంచి కదిలి చెట్ల కడ్డంబడి నడుస్తూ హైస్కూలు వైపు నడిచేడు. దార్లో టీచర్లూ, డాక్టర్లూ, నర్సులూ, గుమాస్తాలూ ఉండే ఇళ్లన్నీ వెల వెలబోతున్నాయి. ఏ ఇంట్లోనూ మనుషులు కాపురముంటున్న సందడే లేదు. ఎక్కడో ఒకటో అరో ఇల్లు తప్పించి అన్నిటికీ తాళాలేసి ఉన్నాయి. ఆ ఇళ్ల పెరడుల్లో మాత్రం విరగబూసిన పూతతో నిండిన మామిడిచెట్లు, మునగచెట్లూ విపరీతంగా కాపుకట్టిన బూరుగ చెట్లు ఎప్పటికైనా మనుషులొచ్చి ఇక్కడ కాపురాలు ఉండక పోతారా అన్న ఆశతో ఆకాశాన్ని చూస్తున్నాయి.

ఆదివారం కావటాన స్కూలు మూసి ఉంది. బయట గోడకున్న నల్లటి పెద్ద బోర్డుమీద 'ప్రయత్నించి సాధించు' అన్న అక్షరాలు పెయింట్ చేసి ఉన్నాయి. ఆ బోర్డు మీద ఏ రోజు వార్తలు ఆరోజు చూచి పొద్దున్నే విద్యార్థులు రాస్తారు. తను వార్తలు రాసిన రోజులు గుర్తొచ్చి నారాయణ బోర్డు దగ్గరకెళ్లి నిలబడ్డాడు. బోర్డు మీద ముద్దగా గుండ్రంగా రాసి చెరిగిపోయిన అక్షరాల్లో ఉన్న వార్తల్ని కూడబలుక్కుని చదివేడు నారాయణ.

"ప్రైవేటు పరం చేయవద్దంటూ సింగరేణి కార్మికుల సమ్మె"

"వేగతరమవుతున్న రెండో విడత ఆర్థిక సంస్కరణలు"

"నాలుగేళ్లపాటు ప్రతి సంవత్సరం అయిదు శాతం కేంద్ర సిబ్బంది కుదింపు"

"బహుశా ఇంకో రెండు మూడు నెలల

(మిగతా 54వ పేజీలో)

(13వ పేజీ తరువాయి

తర్వాత ఇవి రాయడానిగ్గూడా ఇక్కడ మరెవ్వరూ మిగిలి ఉండరేమో" అనుకున్నాడు నారాయణ. ముందుకు కదిలి ఒకటో తరగతి గది నుంచి మూడో తరగతి గది దాకా తలాపున పెద్ద మానుతో భూమ్మీదికి వంగి ఉండాల్సిన గంగిరేగు చెట్టుకోసం గాలించేడు నారాయణ. మొదుల్లో పెద్ద తొర్రబడి, పురుగు తొలిచి చెట్టంతా పచ్చగా ఉన్నప్పుడే రెండుగా చీలి మొదలు దాకా విరిగిపోయిన జాడ చూడగానే ఎన్నో ఆటలు గుర్తొచ్చాయి నారాయణకు. ప్రక్కన ఏదో సన్నగా జారుతున్న సవ్వడి - పెద్ద జెర్రిపోతొకటి దాదాపు ఏడెనిమిదడుగులు పొడవుంది. చరచరా దూకుతూ అతడి పక్కనుంచి వెళ్లిపోయింది. దూరాన్నుంచి ఎవరో వస్తూ కనిపించేరు. దగ్గరకొచ్చేక చూస్తే డ్రిల్లు పంతులు రవి ప్రకాష్. ఇద్దరూ బాల్య స్నేహితులు. హైస్కూలు వరకు అక్కడే చదువుకున్నారు. కరచాలనం చేసుకున్నారు.

"నాయనకు బాగులేదంటగా! చీమకుర్తి నుంచి ఎప్పుడొచ్చేవ్!" అడిగేడు ప్రకాష్.

'అవున్రా! ఆసుపత్రికి తీసుకొచ్చేను. డాక్టర్ భోజనానికెళ్లేడంటే ఎవరన్నా కలుస్తారేమోనని ఇటొచ్చా!' అన్నాడు నారాయణ.

ఇద్దరూ మాట్లాడుకుంటూ నడుస్తూ వెళ్లి ముందున్న జెండా అరుగుమీద కూర్చున్నారు.

నారాయణ మాటకు నవ్వేడు ప్రకాష్.

"ఇంకేం ఆసుపత్రులూ, డాక్టర్లూ నారాయణా! బయటెక్కడికన్నా తీసుకెళ్లి చూపించు, ఇక్కడ లాభం లేదు. మందులు కూడా ఇవ్వటంలా" అన్నాడు ప్రకాష్.

మెల్లిగా ఇద్దరూ మాటల్లోకి దిగేరు. నారాయణ తన అనుమానాలన్నీ అడిగేడు. ప్రకాష్ చెప్పేడు.

ఏడాది క్రితం ఢిల్లీ నుంచి నలుగురధికార్లు వచ్చేరు. ఆఫీసులో లెక్కలు చూచేరు. మైకా గనుల నుంచి రిజిష్టర్లు తెప్పించేరు. పేరుకు పాతికా ముప్పై గనులున్నా ఎవరూ పైసా సెస్ కట్టడం లేదంట. గనుల్లో పని జరుగుతున్నట్లూ, సరుకు తీస్తున్నట్లూ రికార్డులే లేవంట. గనిలో వందమంది పనిచేస్తే మాత్రమే పనిచేస్తున్నట్లు చూపిస్తున్నారంట. కొన్ని గనులైతే పూర్తిగా మూత వేసినట్లే రికార్డుల్లో ఉందట. నిజానికి గనులన్నిట్లో పని ఎప్పటిలాగే జరుగుతూనే ఉంది. సరుకు పైకి తెస్తానే ఉన్నారు. తెచ్చిన సరుకును పకడ్బందీగా ఫ్యాక్టరీలకు తరలించి గ్రేడ్ చేయించి, సైజు చేసి బ్లాకు మార్కెట్ ద్వారా అమ్ముకుంటున్నారు. వచ్చిన అధికార్లేమో కార్మికుల లెక్కలు వేసేరు. గనుల్లో కార్మికులే

ఇప్పటికి కుదుట పడ్డాను!

'లగాన్' హీరోయిన్ గ్రేసీసింగ్, బాలీవుడ్ జనంతో సరిగ్గా కలవదంటారు. ఆ సంగతి చెబుతూ, "మొదట్లో అంతే కొత్తే కదా! అందుకని జనంతో కలవటం చాలా కష్టమయ్యేది. ఇప్పుడైతే పరవాలేదు. చిత్రాల ఎంపికలో జాగ్రత్తగా వుంటున్నా. ఎందుకంటే తొలి చిత్రం 'లగాన్' స్థాయి అన్నిటికీ వుండకపోతే నా ఇమేజ్ పోతుంది. గెట్ టుగెదర్స్, పార్టీలకు ఇప్పటికీ దూరంగానే వుంటాను. గుంపంటే నాకు పడదు మరి. కానీ తప్పనిసరైతే తప్పదుగా!" అంది గ్రేసీ.

లేకుండా ఆసుపత్రులకు రోగులూ, బడికి పిల్లలు ఎక్కడి నుంచి వస్తున్నారని అడిగేరు. అంతా బోగస్ పేర్లన్నారు. దొంగరోగులన్నారు. గనులే పని చెయ్యనప్పుడు ఆసుపత్రులెందుకు, స్కూల్లెందుకంటూ రిపోర్టిచ్చారంట! ఇప్పుడేమో ఒక్కొక్కటే ఎత్తేస్తున్నారు.

"అయితే మనోళ్లు గమ్మునుండారా! ఏం చెయ్యలేదా!" అడిగాడు నారాయణ.

"మునపటిరోజులు గాదు నారాయణ. ఫియ్యేఫ్‌లూ, పెన్షన్లూ, ఇవ్వాల్సి వస్తుందని గనిలోకి పోయే వాళ్ల నిజం పేర్లు రికార్డుల్లో ఉండనే ఉండవు. ఏ రోజుకూలీకి ఆ రోజు వెళ్లడం, డబ్బు తెచ్చుకోవడం. అట్లా అలవాటు చేసేరు జనాన్ని. ఇష్టమైతే పన్లోకిరా, లేకపోతే లేదు అంటున్నారు మేనేజర్లు. అప్పటికీ అందరం కల్సి అర్జీలు రాయించేం. అధికార్లకు పంపించేం. అయినా లాభం లేకపోయింది. డాక్టర్లనీ, నర్సుల్నీ, ఆయాల్నీ తమిళనాడుకీ, కేరళకీ, దేశంలో ఎక్కడ ఖాళీలు ఉంటే అక్కడికి బదిలీలు చేశారు. ముసలీ ముతకా ఉన్నారంటూ, పిల్లల చదువులంటూ రిలీవ్ కాకుండా ఆగిన వాళ్లను రిలీవ్ చేసి వెళితే వెళ్లండి లేకపోతే వాలంటరీగా రిటైరయి వెళ్లిపొమ్మంటున్నారు. ఏం చేసినా ఇది ఆగేది కాదు. ఇదంతా ఒక్క రోజులో వచ్చిందని నేననుకోవడం లేదు. ఒక పక్కన గనులోల్లు చేస్తున్న మోసానికి తోడు ప్రభుత్వం కూడా సిబ్బందిని తగ్గించాలనీ, ఆదాయం లేని శాఖల్ని మూసేయ్యాలని తీసుకున్న నిర్ణయమని అంటున్నారు కొందరు" ప్రకాష్ ఒక్కోమాటనీ నిదానంగా పలుకుతున్నాడు.

"మరి స్కూలు సంగతో" విషాదంగా అడిగేడు నారాయణ.

"ఇదీ అంతే! స్టేట్ గవర్నమెంటుని కలుపుకోమని రాసేరు. వాళ్లు గూడా మాకెందుకీ గుది బండ అన్నారంట. స్కూలు ఎత్తేసి మమ్మల్ని జడ్పీలకు అప్పజెబుతారంటున్నారు. ఇప్పుడు చదివే పిల్లల గతి ఏం కావాల్నో, అంతా అయోమయం."

దూరాన్నుంచి స్కూటర్ మీద డాక్టర్ ఆసుపత్రి వైపు వెళ్లడం చూసి అటువైపు నడిచేరు ఇద్దరూ. డాక్టర్ మాలకొండయ్యను చూచి, మందులు లేవంటూ బయట కొనుక్కోమని చీటి రాసిచ్చేడు. "టీబీ కదా! మందులు సరిగ్గా వాడటం లేదు లాగుంది. రెండోసారి తిరగబెట్టడం... బాగా ముదిరింది. మందులు ఖచ్చితంగా వాడాలి. ఒంటికి పట్టే తిండి కూడా పెట్టాలి" వస్తుంటే చెప్పేడు డాక్టరు. సరేనంటూ డాక్టరు దగ్గర రవిప్రకాష్ దగ్గరా వీడ్కోలు తీసుకొని రిక్షా వెనుకే ఊరివైపు నడిచేడు నారాయణ.

మధ్యానం ఆసుపత్రి నుంచి వచ్చాక గబగబా రెండు ముద్దలు తిని మందులు తెస్తానంటూ నెల్లూరెల్లి ఏడు గంటల బస్సుకి ఊళ్లో దిగేడు నారాయణ. అప్పటికే ఊర్ని చీకటి ముసిరింది. కరంటు లో ఓల్టేజీతో వీధిలైట్లు మసగ్గా వెలుగుతున్నాయి. అప్పుడే ఇంటి కెళ్లాలనిపించలేదు నారాయణకు. అటూ, ఇటూ బస్టాండులోనే కాసేపు తిరిగేడు. కూల్డ్రింకు షాపుల దగ్గరా, యూసుఫ్ హోటల్ దగ్గరా, కోమట్ల కిరాణా కొట్టుల దగ్గరా ఎప్పుడూ ఉండే సందడి లేదు. ఒకరో అరో మనుషులు అటూ ఇటూ ఏదో బరువును మోస్తున్నట్లు తిరుగుతున్నారు. వాళ్లల్లోనూ ముసలివాళ్లూ, పిల్లలూ, ఆడవాళ్లు మాత్రమే కనబడుతున్నారు. ఎవరికి వారు ఏమీ పట్టనట్లు ఇతరులతో సంబంధం లేనట్టు దిగులో విషాదమో మరేదో వాళ్లను సామూహికంగా అల్లుకుపోయినట్లు తిరుగుతున్నారు. స్నేహితులుగాని, తన ఈడు వాళ్లుగాని కనిపిస్తారేమోనని చూచేడు. ఊళ్లో ఎవరూ లేనట్టుంది. బతుకుతెరువుకోసం అంతా ఊరు విడిచి పోయినట్టుగా అనిపించింది నారాయణకు. తెల్సిన వాళ్లు ఎవరూ కనబడక పోయేసరికి బస్టాండుకు కాస్త దూరంగా బ్రాంది షాపు పక్కన పెట్టిన అక్క భూదేవమ్మ బండివైపు నడిచేడు. చెక్క బండి ముందు నుంచుని హడావుడిగా

ఉంది భూదేవమ్మ. బాండీలో వేపుతున్న పకోడీని కలబెడుతూ వేయిస్తోంది. ఎవరన్నా వచ్చినప్పుడు హడావుడిగా పొట్లాలు గట్టి అమ్ముతోంది. ఆ మసక చీకట్లో కూడా తోలు వలిచి కారం, పసుపూ, రంగూ పులిమి వేలాడి గట్టిన రెండు కోళ్ల శరీరాలు ఎర్రగా మెరుస్తున్నాయి. కాస్త అవతల ఉన్న బ్రాందీ షాపలో మాత్రం కాస్త హడావుడి ఉంది. బండి పక్కనే వేసి ఉన్న బల్లమీద ఇద్దరు ముదురు మనుషులు కాస్త చీకట్లోకి ముఖాలుండేట్లు కూర్చుని గ్లాసుల్లోది తాగుతూ కాగితం పొట్లంలో ఉన్న పకోడీని నంజుకుంటున్నారు. అప్పటికే బాగా తాగినట్టున్నారు. ఏదో విషయమ్మీద వాదన పెంచుకుంటున్నారు.

నారాయణని చూచి వాళ్లలో ఒకడు "ఎవురీ మడిసి" అన్నాడు. "మా తమ్ముడులేన్నా! నారాయాణ. చీమకుర్తిలో ఉంటున్నాడు" అంది భూదేవమ్మ.

"అవ్మా భూదేవమ్మ తల్లీ! పైల్వాన్ మాలకొండయ్య కొడుకు నారాయణేనా! మీ నాయన నాగ్గురువు తల్లీ! గురువు" అని ఆగి తన సహచరుడి వైపు తిరిగి 'ఎట్టుండే వోడు ఎట్టయ్యేడో సూసేవంట్రా, కాలం, కాలం అట్టా గొచ్చింది. ఈ మైనోల్లను, ఈ గవుర్మెంటు ఉజ్జోగాల్చేసే వాళ్లను ఒకప్పుడు ఒకాట ఆడించేడు తెలుసా! ఒరే నాయనా, చిటికె చిటికేస్తే మేమంతా ఎమ్మటుండి దూకేవాళ్లం" అని నారాయణ వైపు తిరిగి "మనిషిలో పొగురుంటేనే నాయనా, ఎవుడైనా మాటినేది, మాయన్నలో పొగురు తగ్గింది. దొమ్మ తగ్గింది. లేబరోల్లకు సత్తువ తగ్గింది. ఎవుడమ్మా ఇప్పుడు లేబర్ తరుపున మాట్లాడే నా కొడుకు, ఒక్కడుంటే ఒక్కడ్ని చూపెట్టు. వాడి పియ్యి తింటా" అని గటగటా గ్లాసులోది తాగి తుపుక్కున ఉమ్మి ఊసేడు.

"ఒరే ఊకోరా! ఎవుడికేం పన్రా లేబరోడి పక్కన మాట్లాడను" అన్నాడు రెండోవాడు ముద్ద ముద్దగా. "అదే మాలకొండన్న హయాంలోనైతేనా? ఆయన విగ్రహాన్ని చూచి ఉచ్చ కార్చుకునే వాళ్లు మైనోల్లు. అట్టాంటిది ఇప్పుడు లేబరంటే లెక్కుందా? కలుపుకో, కోతలకో పోయే రోజూ కూలీల్ని చేస్తిరి గదరా మనల్ని. థూ... ఏం బతుకులైనైరా? ఓపికుంటే మైనుకు పోవడం, లేకుంటే కాళ్లు బార్లాజాపి పడుకోవడం. ఒక ప్రావిడెంటు ఫండు లేదంట. ఒక పెన్షన్ రాదంట. ఆసుపత్రుల్లేవంట. ఆఖరుకు బడులు గూడా మూసేస్తారంట. లమ్డికొడుకులు. ఒక్కడంటే ఒక్కడు కూడా మాట్లాడుతలేడు."

ఆ మాటలు వింటూ అట్లాగే బల్ల రెండో చివర వెలుతుర్లోకి కూర్చుని ఆలోచనల్లో పడ్డాడు నారాయణ. అతడికి హఠాత్తుగా చిన్నప్పటి సంగతి గుర్తుకొచ్చింది. పాతికేళ్లనాడు మైనులోకి దిగాలంటే కటిక చీకట్లోంచి ఒక మనిషి మాత్రమే దూరేంత కంతలోనుంచి కిందకు దిగి ఆ పైన తాళ్లుతో చేసిన నిచ్చెన పట్టుకుని మైళ్లకు, మైళ్లు వెడితేగాని పనిచేసే చోటు రాదు. దారంతా వెల్తురుండాలనీ, సేఫ్టీ ల్యాంపు లియ్యాలని, జీతం పెంచాలనీ, చిన్న దానికీ పెద్దదానికీ ఓనర్లతో పేచీలు పెట్టుకుంటున్నారు కార్మికులు. వాళ్లకు ముందుండి నడిపించేది మాలకొండయ్య. కార్మికుల మీద ఈగ వాలనిచ్చేవాడు కాదు. గనిలోకి దిగేడంటే ముగ్గురు మనుషుల పనిచేసేవాడు. ఓనర్లు కొండయ్యను పనిలో పెట్టుకోవాలంటే భయపడేవాళ్లు. పని ఎంత బాగా చేసినా ఎప్పుడన్నా బెడిసి కొట్టినప్పుడు సరుకును దొంగ దారుల్లో గనుల్లోంచి పైకి తెచ్చి అమ్మి అందరికీ పంచుతాడని భయపడేవాళ్లు.

> "పొయ్యేకాలంరా పొయ్యేకాలం. మూడ్నెళ్లనాడు టీబీ ఆసుపత్రి మూసేసినారా! నెల క్రితం అంత పెద్ద కాన్పుల ఆసుపత్రిని మూసేసి వచ్చినోళ్లని చేర్చుకోకుండా చూచి పంపడానికి ఒక డాక్టర్ని, నర్సునీ అట్టిపెట్టారు. నాల్గురోజులాగితే వాళ్లిద్దర్ని కూడా పంపేస్తారంట. ఈ పరీక్షలై పోగానే బడి కూడా మూతేస్తారంట. ఇప్పట్నుంచే ఎవుళ్ల దారి వాళ్లు వెదక్కుంటున్నారు."

నిలో పనిచేసేటప్పుడు బ్లాస్టింగ్ జరిగి వొదులొదులుగా వున్న పై కప్పు కూలిపోయింది. లోపలున్న వాళ్లు లోపల్నే చిక్కుకుపోయారు. పైకి రావడానికి మార్గం మూసుకుపోయింది. ఊరంతా అల్లకల్లోలమైంది. ఓనర్లందరూ లోపల్లోపల సంతోషించేరు. మైను ఓనర్లంతా కూడబలుక్కుని కావాలనే ఆ పని చేయించారని కార్మికుల్లో అలజడి పెరిగింది. కార్మికులంతా మైను దగ్గరకు చేరుకున్నారు. ఊటుకూరు, తలుపూరు ఇంకా మిగతా ఊర్లలోని మైన్లు కూడా మూసేశారు. ఫ్యాక్టరీల మీదకు రాళ్లు వేసేరు. ఓనర్లు భయపడి మెద్రాసు నుంచి ఇంజనీర్లను పిలిపించారు. ఏవేవో లెక్కలు వేసి గనిలోపలికి బయటనుంచి పైపులు దించేరు. పైపల్లో నుంచి అన్నం పొట్లాలు, మంచి నీళ్ల సీసాలు పంపించేరు. గొట్టాలకు నోరు అడ్డం పెట్టి అరిచేరు. చెవులానించి విన్నారు. లోపల్నించి కేకలు వినిపించాయి వాళ్లకు. లోపలున్న వాళ్లు మూడో రోజు కూడా బతికున్నారనే తేలింది. వాళ్లు నెట్టా తీసుకురావాలనేది ప్రశ్న అయింది. అనుభవమున్న కార్మికుడొకడు గొట్టాల్లో నుంచి అన్నం, నీళ్లు పంపించినట్టు గానే రెండు గెడ్డపారలు పంపమన్నాడు. అట్టాగే చేసేరు. అయిదు రోజులు గడిచేయి. రోజులు గడిచే కొద్దీ వాళ్లు వస్తారన్న నమ్మకం సడలుతోంది. కార్మికుల్లో ఆవేశాలు రగుల్తున్నాయి. కార్మికులందరూ రాత్రింబగుళ్లు మైను దగ్గరే జాగారం చేసేరు. తిండీ తిప్పలూ లేవు. కాగడాలు, నూనె దివిటీలు పట్టుకొని లోపలున్నవారు ఎటునుంచైనా రాకపోతారా అని రాత్రుళ్లుకూడా ఎదురుచూసే వారు. ఓనర్లని బయటకి రానియ్యలేదు. ఏం చెయ్యాలో అర్థం కాని స్థితి.

ఈలోగా కలక్టరు, ఆ దార్లో వెడుతున్నాడని తెల్సింది. కార్మికులంతా రోడ్డు మీదకు చేరేరు. కలక్టరు కారుని ఆపేరు. అయిదుగురు మనుషులు గనిలో చిక్కుకున్న విషయమంతా చెప్పేరు. ఎట్టాగైనా మనుషుల్ని భూమిలోంచి తెచ్చే మార్గం చూడమన్నారు. నెల్లూరు వెళ్లి అన్ని విషయాలు చూస్తానన్నాడు కలక్టరు. "ఎప్పుడో కాదు ఇప్పుడే ఏదో ఒకటి చెయ్యాలన్నారు" జనం. "ఇప్పటికిప్పుడు ఎట్టా కుదురిద్ది?" అన్నారు అధికారులు. "మావాళ్లు ప్రాణాలు పోయాక చూస్తారా?" అని నిలదీశారు జనం. జనం రోడ్డు మీద అడ్డంగా పడుకున్నారు. తప్పుకోమన్నారు అధికార్లు. వినలేదు జనం.

పోలీసులొచ్చేరు. లాఠీచార్జి చేసేరు. రోడ్డంతా భీభత్సంగా అయింది. అందర్లోనూ కసి, కోపం, అలజడి, ఆక్రోశం... మగవాళ్లు వెనక్కి తగ్గేరు. పిల్లలూ, ఆడవాళ్లు ముందు కొచ్చి కలెక్టర్ కారు కదలకుండా రోడ్డు కడ్డంగా కూర్చున్నారు. పోలీసులు మళ్లీ లాఠీల్తో కొట్టేరు. హాహాకారాలు, ఏడుపులు చెలరేగాయి. అయినా రోడ్డు వదల్లేదు ఆడవాళ్లు. తుపాకులు పైకెత్తేరు పోలీసులు. కాల్చి వేస్తామన్నారు.

"ఏడరా! మీరు కాల్చేది?" అంటూ మాలకొండయ్య భార్య మాలక్షుమ్మ బిగ్గరగా అరుస్తూ పైకి లేచింది.

"మా మొగుళ్లను మాకు తెచ్చియ్యమంటే మమ్మల్నే కాలుస్తారంట్రా! కాల్చండ్రా దొంగనా బట్టల్లారా! మా మనుషుల సంగతి తేల్చి

చెప్పిందాకా మీరిక్కడ నుంచి కదల్డానికే లేదు" అంటూ అరిచింది ఆమె. పోలీసులు మళ్లీ అరుస్తూ కాలుస్తామని బెదిరించేరు. 'ఒరే! మీరే గాని మొగోల్లయితే కాల్చండ్రా కాల్చండి" అంటూ మాలక్షుమ్మ మొలదాకా చీరను పైకెత్తి పట్టుకుంది. అక్కడున్న మిగతా ఆడవాళ్లు పిల్లలతో సహా ఒక్కుమ్మడిగా పై గుడ్డల్ని మొలదాకా లేపి "లంజ కొడుకుల్లారా! కాల్చండ్రా ఎట్టా కాలుస్తారో మేము గూడా చూస్తాము" అంటూ బిగ్గరగా అరిచేరు. అదొక సామూహిక నిరసన. ముందు వరసలోనున్న పోలీసులు దిమ్మెరపోయారు. వెనక కారులో కూర్చున్న కలెక్టరుకూ, జిల్లా అధికారులకూ మెదడు కూసాలు కదిలేయి. గుండెలు జారిపోయాయి. ఇక లాభం లేదని కారుని వెనక్కి తిప్పి మైను దగ్గరకు చేరేరు. జిల్లా యంత్రాంగంతో మంతనాలాడి అప్పటికప్పుడే భూమిని తవ్వి పొయ్యడానికి నెల్లూరు నుంచి పెద్ద పెద్ద మిషన్లు తెప్పించేరు. ఎక్కడ్నుంచో ఫైరింజనూ వచ్చి వాలింది. వాళ్లను బయటకు తీసుకొచ్చే ప్రయత్నాలు ముమ్మరమయ్యాయి.

ఈ ప్రయత్నాలు ఇలా ఉండగానే పై నుంచి వెళ్లిన గెడ్డపారలతో భూమిని మూడురోజులపాటు తొలిచి సొరంగమేసుకుని వాళ్లకు తెల్సిన నీళ్లొస్తాయని మూసేసిన దారితో కలుపుకుని వారం రోజుల తర్వాత వాళ్లంతట వాళ్లే బయట ప్రపంచంలో కొచ్చేరు వాళ్లయిదుగురు. ఆ వారం రోజులూ ఒక్క గనిలోనూ పని జరగలేదు. ఒక్క ఫ్యాక్టరీ గేటు కూడా తెరుచుకోలేదు. వాళ్లు బయటకు వచ్చేక మరో మూడురోజులు ఏ మైనూ పని చేయలేదు. ఒక సామూహిక పండగ వాతావరణం గని ప్రాంతాన్ని కమ్మేసింది.

ఆ విషయం గుర్తొచ్చి మనసంతా కకావికలమైంది నారాయణకు. అయిదుగురు ప్రాణాలు కోసం ఆ రోజున జనమంతా వీధిలోకొచ్చి నిలబడ్డారు. అటువంటిది ఇవ్వాలేమైంది? ఎవరికీ ఏమీ పట్టనట్లుగా తిరుగుతున్నారు. ఏం చేసినా జరిగేది జరగక మానదన్నట్లుగా ఉంది వ్యవహారం. తాగి మాట్లాడటం తప్పితే గుండె విప్పి కష్టసుఖాలు చెప్పుకునే వాళ్లే కరువయ్యారు. చదువుకున్న వాళ్లూ, చదువులేని వాళ్లు అంతా అట్లాగే ఉన్నారు. ఈ నిర్లిప్తత, నిస్సత్తువ జనంలోకి ఎక్కడినుంచొచ్చింది? ప్రకాష్ అన్నట్టు ఇదంతా ఒక్క రోజులో వచ్చిందేనా? నారాయణను ప్రశ్నలు తొలిచేస్తున్నాయి.

రోడ్డు మీద జనం బాగా పలచబడ్డారు. బ్రాంది షాపులో హడావుడి పెరిగింది. చివరి బస్సు దిగిన ఏభై, అరవై మంది కూలోల్లు తెల్లారే సరికల్లా గనిలోకి దిగడానికి రోడ్డు పక్కన దుమ్ములో పక్కలు పరుచుకుంటున్నారు.

నారాయణ బల్ల మీంచి లేచేడు. పిల్లిలా నడుస్తూ వెళ్లి బ్రాందీ షాపులోకి దూరేడు. మళ్లీ వెంటనే బయటికొచ్చి భూదేవమ్మ బండి దగ్గరకొచ్చి ఇంటికెడుతున్నానని చెప్పేడు.

"నేను తొందరగా వస్తాలే" అంటూ ఆమె నారాయణ చేతికి రెండు పొట్లాలిచ్చింది. వాటిని తీసుకుని ఇంటికొచ్చేడు. పిల్లలిద్దరూ ఒక మంచమ్మీద పడుకుని నిద్రపోతున్నారు. భార్య ఒక మంచమ్మీద, తండ్రి మరో మంచమ్మీద పడుకున్నారు. ఇంట్లోకెళ్లి రెండు గ్లాసులు, చెంబు నిండా నీళ్లు పట్టుకొచ్చేడు. భార్య నిద్రమత్తులోనే అవతలకి జరిగి పడుకుంది. తండ్రి మంచమ్మీద కూర్చున్నాడు నారాయణ. ఒగడాకులా ఉన్న తండ్రి చేతిని తన చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. ఆ స్పర్శ తండ్రిలో చిన్న వణుకు - లేచి కూర్చోబోయాడాయన. శరీరం సహకరించలేదు. చేతకాలేదాయనకు. తనే రెక్కలు పట్టుకుని లేపి స్థిమితంగా కూర్చోబెట్టాడు. కొనుక్కొచ్చిన మందుల్ని తండ్రి చేతుల్లో పెట్టేడు. ఈసడింపుగా చూసేడాయన. "మీకేం పనీ పాటా లేదంట్రా! ఒద్దంటే మందులు కొనుక్కొచ్చి ఇస్తున్నారు. మీ బతుకులు మీరు బతికితే చాలురా. కాలనై పోయినోడికి ఇంకా మందులెందుకురా!" అంటూ నీరసంగా కోప్పడ్డాడు. అంతలోనే ఆయన్ను ఒక దగ్గుతెర ముంచేసింది.

"అట్టా కాదులే నాయనా! నీకోసం కాదులే. మా కోసమన్నా మింగు. నువ్వు లేకపోతే మేమేం గావాల చెప్పు" తండ్రి గడ్డం పట్టుకొని బతిమలాడేడు నారాయణ. మందులు తీసుకుని తలదగ్గర దుప్పటి కింద భద్రంగా దాచి పెట్టేడు.

జేబులోనుంచి సీసా తీసి సటుక్కున మూత తిప్పి గ్లాసులో పోసేడు. కాసిన్ని నీళ్లు కలిపి ప్రేమగా తండ్రి నోటికి అందించేడు నారాయణ. ఆ వాసనకే సంబరపడి రెండు గుక్కలు వేసేడు మాలకొండయ్య.

> మునపటిరోజులు గాదు నారాయణ. ఫేయ్యాఫ్‌లూ, పెన్షన్లూ, ఇవ్వాల్సి వస్తుందని గనిలోకి పోయే వాళ్ల నిజం పేర్లు రికార్డుల్లో ఉండనే ఉండవు. ఏ రోజుకూలీకి ఆ రోజు వెళ్లడం, డబ్బు తెచ్చుకోవడం. అట్లా అలవాటు చేసేరు జనాన్ని. ఇష్టమైతే పన్లోకిరా, లేకపోతే లేదు అంటున్నారు మేనేజర్లు.

చానాళ్ల తర్వాత మెల్లిగా మాలకొండయ్యలో ఒక అపూర్వమైన చలనం మొదలైంది. సర్దుకుని నులకమంచంలో నిటారుగా వెన్నుచాచి కూర్చున్నాడు.

అతడి వళ్లంతా ఒక రకమైన ఉత్తేజం -

కొడుకు సాన్నిహిత్యం, ఎదురుగా కళ్లముందు నిద్రబోతూ కోడలైన కూతురి బిడ్డా, మానవ సంతానమూ -

హఠాత్తుగా భార్య మాలక్షుమ్మ గుర్తొచ్చిందతనికి. ఒక దిగులు మబ్బు అతడి ముఖాన్ని కప్పివేసింది.

తండ్రీ కొడుకులిద్దరూ ఒకర్నొకరు ఆనుకుని కూర్చున్నారు. తాగుతూ, తింటూ ఎప్పటెప్పటియో సంగతులు గుర్తుచేసుకున్నారు. గనిలోకి రాకముందు దొంగగా తిరిగిన రోజుల్ని, తనను ఇష్టపడి అందర్నీ వదులుకుని వచ్చిన మాలక్షుమ్మనీ, ఆమె వచ్చేక మారిన తన తత్వాన్నీ, పనుల్నీ, గెనుల్లో పడిన తొలిరోజుల కష్టాల్ని అన్నిట్నీ గుర్తుచేసుకున్నాడు మాలకొండయ్య. అన్నీ వింటూనే ఆలోచిస్తున్నాడు నారాయణ.

ఇలా ఉండే ఊరు ఎలా అయింది? ఊర్ని, ఊరి జనాన్ని అమితంగా ప్రేమించిన తండ్రి ఇట్లా ఎందుకయ్యాడు? ఊర్ని విడిచిపెట్టి పని వెదుక్కుంటూ వెళ్లిన బావను ఏ కొండ చిలువ మింగేసింది? ఆఖరుకు ఆ యంత్ర రాక్షసి తనను మాత్రం మింగెయ్యకుండా ఉంటుందా? నారాయణలో ఏవేవో పలవరింతలు. లోపల్లోపల మరుగుతున్నాడు.

"ఎందుకు నాయనా అంత దిగులు. మందులిస్తే మింగవు. ఏం పెట్టినా కడుపుకు తినవు. అమ్మలేదని దిగులా!" నారాయణ కడుపులోని ప్రశ్నను తండ్రిముందుంచేడు.

మాలకొండయ్య నుంచి జవాబు రాలేదు. కొడుకు మాటలు విననట్లే ఉన్నాడు. మళ్లీ హఠాత్తుగా నారాయణే అడిగాడు. "నాయనా! ఊరంతా ఎందుకిట్లైంది? ఊర్ని చూస్తంటే నీకేం దిగులెయ్యటం లేదా!"

మాలకొండయ్య సాలోచనగా నారాయణ ముఖంలోకి చూచేడు.

"ఏభై ఏళ్లు! యాభై ఏళ్లు మా తరమంతా కష్టం చేసి త్యాగాలు చేసి ఈ గెనుల్నీ ఊర్నీ నిర్మించుకున్నామయ్యా! ఇంతలోకే మా కళ్లముందే సతికిలబడిపోయిందిగా నాయనా. ఈ గెనుల్లో చేరిన కాడి నుంచి మేమంతా ఒకరి కోసం ఒకరమన్నట్లు బతికేం. కావల్సిన

వాటికోసం ఓనర్లని బతిమలాడుకున్నాం. వినకపోతే పెడ(ద్రంగా మాట్లాడేం. అట్లాగూడా కాకపోతే అందరం తెగబడి ఎదురునిల్చి పన్లోకెళ్లకుండా నిలబడేవాళ్లం. అట్ట వచ్చినయ్యే నాయనా ఇయ్యన్నీ. నెత్తిమీద ఇనపటోపీల కాడ్నుంచి గనిలోపల లైట్లూ, మూలమూలలకీ ఫోన్లదాకా, కాన్పులకీ ఆసుపత్రులూ, టీబీ వస్తే ఆసుపత్రులు, పిల్లల చదువులకి బడులూ - ఇయ్యన్నీ ఊరికే రాలేదు నాయనా. త్యాగాలు, త్యాగాలు చేసి చెమట ధార పోస్తే వచ్చినాయరా. అట్టాంటిది ఒక తరానికే ఇయ్యన్నీ మాయమవుతున్నాయనేదే నా బాధంతా. ఇంకేం చూచుకుని బతకాలి నాయనా మేం. మీ తరం కోసం మేమేం మిగిల్చేమని."

గుక్క తిప్పుకోకుండా మాట్లాడి, గ్లాసులోని ద్రవం గుటగుట తాగేడు మాలకొండయ్య.

"మాకోసం ఎందుకు నాయనా అంత దిగులు. మీరు మాత్రమేం చేస్తారు. మీ చేతుల్లో ఏముందని చెప్పు. అయినా మేమేం బతకలేక పోతున్నామా? మైకా మైన్లు గాకపోతే గ్రానైట్ గనులు! బతకడానికి మార్గాలే లేవా? అట్ట దిగులుపడితే బతగ్గలమా?" నారాయణ అన్నాడు.

"మిమ్మల్ని దిగులుపడమని కాదు నాయనా. మేం కట్టించేది మా పిల్లలకు దక్కకుండా మాముందే కూలిపోతున్నాయన్న బాధయ్యా. గజదొంగగా తాడూ బొంగరం లేకుండా ఊరూ వాడా లేకుండా దేశ దిమ్మరినై తిరుగుతుంటే మీయమ్మ తటస్థపడి నన్నో మనిషిగా నిలబెట్టింది. గనిలో చేరినాక ఇద్దరం కాయకష్టం చేసుకుని బతికేంగాని మళ్లెప్పుడు నాకోసమని దొంగతనం జోలికి పోలేదు. ఒక్కోవాలి మైనులో సరుకు బయటకు చేరేసినా తప్పో ఒప్పో నలుగురి కోసం చేసేను తప్పితే నా కోసం చెయ్యలేదయ్యా. మీరంతా రెక్కలొచ్చిన పక్షుల్లాగా మాముందే తలోదిక్కుకు ఎగిరిపోయి మాంసం ముద్దలై తిరిగొస్తుంటే ఎట్టుంటదో చెప్పు. ఎంతమందని? ఒకటా రెండా! కనీసం పదిమందైనా అట్టనే వచ్చినారు గదా! మీ బావేమయ్యేడు? ఒకేళ మీరంతా కలిసి ఈడ మేంజేసినట్టు కొన్నాళ్లకి ఏమన్నా సాధించుకున్నా అయ్యి మీ పిల్లలకు మిగుల్తుందన్న ఆశలేదుగా!" చాలా రోజుల తర్వాత మాలకొండయ్య దృఢంగా మాట్లాడుతున్నాడు. అంతసేపు మాట్లాడినా అతడి గొంతులో దగ్గుతెర కనిపించలేదు. దుఃఖపు జీర కదలాడుతోంది.

"నారాయణా! ఏడ ఏం జరుగుతుందో నాకర్థం కాడం లేదురా! పియ్యఫ్‌లు లేకపోయినా,

నిర్మాత కాబోతున్నాడు

జూనియర్ దత్, సంజయ్, తన మిత్రులు, సునీల్ శెట్టి, అజయ్ దేవగణ్, నితిన్ మన్‌మోహన్‌లతో కలిసి ఓ చిత్రానికి నిర్మాత కాబోతున్నాడు. మణిశంకర్ ఓ స్క్రిప్టును వినిపిస్తే దాన్ని తీయాలనుకున్నాట్ట. చిత్రం 1971లో జరిగిన బాంగ్లాదేశ్ యుద్ధనేపధ్యంతో వుంటుంది. "అయినా రెండు దశాబ్దాలుగా రంగంలో వుంటూ, ఇంకా ఓ డైలాగ్ షీట్ పట్టుకుని ఓ మూల కూలబడి, అదేదో అంకితభావంతో వున్నట్టు నటిస్తూ, వుండమంటారా ఏం? నాకూ మార్పు కావాలిగా?" అంటున్నాడు సంజూ బాబా.

పెన్షన్లు ఇయ్యక పోయినా ఉన్న వసతులు తీసేసినా బతుకుతెరువుకోసం కూలోళ్లు వస్తానే ఉంటిరి. మైకా గనులు నడుస్తానే ఉండె. తెల్లారి పన్లోకెళ్లడం కోసం ఎంతమంది జనం సద్దులు గట్టుకుని లాస్టు బస్సులకొచ్చి రోడ్డు పక్కన పక్కలు పరుచుకుని పడుకుంటున్నారో చూసావా? మరి దీన్ని ఆకలి బాధ అనుకోవాలా? అన్నిటికీ సర్దుకుపోవడం అనుకోవాలా? దీన్నెట్టా అర్థం చేసుకోవాల్రా?"

. మాలకొండయ్య గొంతు ఆవేశంగా మొదలై క్రమేణా నీరసించి మళ్లీ ఒక దగ్గుతెర కమ్మింది. నారాయణ తండ్రికి మరింత సన్నిహితంగా జరిగి అతని గొంతుకింద మృదువుగా నిమిరేడు.

నారాయణ మది నిండా ప్రశ్నలే. అతనిలో అల్లిబిల్లి ఆలోచలన్నీ ముసురుకుంటున్నాయి. మనిషి అతలాకుతలం అవుతున్నాడు. తాగుతున్న ద్రవం మరిన్ని ప్రశ్నల్ని రేకెత్తిస్తోంది.

అతడికి తల్లి గుర్తొచ్చింది.

తల్లీ మహాలక్ష్మమ్మ ఎప్పుడూ తండ్రి వెన్నంటే ఉండేది. ఆయన గనిలో దిగితే ఆమె ఫ్యాక్టరీలో కూలికెళ్లేది. ఆమెకు తండ్రి మాటే వేదం. అటువంటిది ఏళ్ల తరబడి వచ్చే కడుపునొప్పి భరించలేక ఎన్ని మందులు తిన్నా తగ్గక ఏడాది క్రితం ఒక నడిరాత్రి దూలానికి ఉరేసుకుంది. తల్లి అట్లా అర్థాంతరంగా కడతేరిపోయింది.

అతడికి చిన్నప్పటి సంఘటనలెన్నో గుర్తొచ్చేయి. తండ్రి కోసం ఆమె చూపిన తెగువ గుర్తొచ్చింది. ఆమెతోపాటు మిగిలిన ఆడవాళ్ల చర్య గుర్తొచ్చింది. నలుగురు మనుషులకోసం ఊళ్లన్నీ కదిలిన జ్ఞాపకం అతన్ని ముంచెత్తింది. వర్తమానం, భవిష్యత్తూ అన్నీ కలగలిసి పోతున్నాయి.

అతడిలోంచి ఒక దుఃఖం పెఠిల్లున పగిలింది. మెల్లిగా చిన్న పిల్లవాడి రోదనలా మొదలైంది దుఃఖం. అది పెరిగి పెరిగి ఏడుపుగా మారి తండ్రి ఒడిని తడిపేసింది.

"ఛ! ఊరుకోరా నాయనా! పిల్లలేస్తే వాళ్లూ అల్లాడతారు. వాళ్లనన్నా ప్రశాంతంగా పడుకోనీరా!" అని కొడుకు తలలోకి చేతులుపోనిచ్చి ప్రేమగా నిమురుతున్నాడు తండ్రి. ఆయన కళ్లలోనూ నీటి ఊట మెరుస్తోంది.

అప్పుడే బండిని నెట్టుకుంటూ చిరుచీకట్లో నుంచి వాకిలి ముందుకు వచ్చింది భూదేవమ్మ. బండికి వేళ్లాడుతూ లాంతరు....

కొద్దిపాటి వెలుతుర్ని చిమ్ముతోంది.

"సాల్లే! సంబడం. అబ్బా కొడుకులిద్దరూ పనేం లేక తీరిగ్గా ఏడుస్తూ కూర్చున్నారా? ఎవురన్నా చూస్తే నవ్విపోతారు" అందామె. ఆమె గొంతులోనూ ఒక దుఃఖపు జీర.

ఆకాశంలో ముసురుకున్న చుక్కలు తెగ వెలుగుతున్నాయి. చంద్రుడు అర్థచంద్రాకారంలో సన్నటి వెలుగును విరజిమ్ముతున్నాడు. భూమ్మీద కరంటు బల్బులు ఆ వెల్తుర్తో కూడా పోటీ పడలేకపోతున్నాయి. భూమిలో కలవని మైకా ముక్కల పొడి ఆ కాస్త వెల్తురుకే ధగధగా మెరుస్తోంది.

ఆ రాత్రంతా నారాయణ కలవరిస్తూనే ఉన్నాడు. చిన్న పిల్లవాడిలా తెరలు తెరలుగా ఏడుస్తూనే ఉన్నాడు.

గూడూరునీ పొదలకూరునీ కలుపుతూ రోడ్డూ-

రోడ్డు పక్కన ఆకాశమంతెత్తున గుట్టలు గుట్టలుగా తవ్వి పోసిన మట్టీ, మైకా గనులూ-

శిధిలమవుతోన్న ఆసుపత్రులూ, హైస్కూలూ-

ఏపుగా పెరుగుతోన్న కర్రతుమ్మ చెట్ల వనాలు-

నరసంచారానికి మెల్లిమెల్లిగా దూరమవుతూ ఒక విధ్వంసాన్ని అనుభవిస్తోన్న ఊరు-

నారాయణ ఏడుస్తున్నట్టుగా లేదు.

ఒక సామూహిక దుఃఖాన్ని ఆవాహన చేసుకున్న ఆ ఊరు ఊరే పసిపిల్లలా ఏడుస్తున్నట్లుంది.